

Immigratie- en Naturalisatiedienst
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Directie Specialistische Diensten en Internationale Samenwerking (SDIS)
Bureau Land en Taal (BLT)

Tunesië || Rapport

De positie van homoseksuelen

Juni 2015

Inhoud

Inleiding	1
1 De positie van homoseksuelen	2
1.1 Wettelijk kader.....	2
1.2 Nadere toepassing artikel 230 van het Tunesische wetboek van strafrecht	3
1.3 Strafrechterlijke vervolging van homoseksuelen in de media.....	4
1.4 Homohuwelijk.....	5
1.5 Transeksualiteit.....	5
1.6 Ministerie van Mensenrechten en Transitionele Justitie.....	6
1.7 Ḥarakat an nahḍah	7
1.8 Belangengroepen, websites en activisme	8
1.9 Maatschappelijke kader: Attitudes ten opzichte van homoseksualiteit	9
1.10 Tunesië: Arabisch en Francofoon.....	11
1.11 Terminologie voor homoseksualiteit en homoseksuelen	13
2 Lijst van gebruikte bronnen	14

Inleiding

Doel

BLT heeft dit rapport opgesteld met het doel enige inzage te geven in de positie van homoseksuelen in Tunesië.

Disclaimer

Dit rapport is niet openbaar, maar bestemd voor intern gebruik. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om de in dit rapport opgenomen informatie integraal aan derden beschikbaar te stellen. De in dit rapport opgenomen informatie kan echter wel gebruikt worden in een voornemen, beschikking of ander openbaar (proces) stuk. In dat geval dient echter verwezen te worden naar de in dit rapport genoemde achterliggende, oorspronkelijke bronnen. Het is niet de bedoeling naar dit rapport of naar BLT te verwijzen als uitgevende instantie. Verwijs alleen naar de hier opgevoerde bronnen.

Dit rapport is geschreven aan de hand van de Gemeenschappelijke EU-richtlijnen voor het verwerken van feitelijke landeninformatie (Common EU-guidelines for processing factual COI, april 2008). Het is samengesteld op basis van zorgvuldig geselecteerde, openbaar toegankelijke bronnen. Elke bron is vermeld middels een referentie. Alle hier gepresenteerde informatie (met uitzondering van voor de hand liggende feiten) is gecrosschecked met andere bronnen tenzij dit anders is vermeld in de tekst.

Alle geleverde informatie is met uiterste zorg onderzocht, geëvalueerd en verwerkt binnen een beperkte tijdsspanne.

Dit document pretendeert niet volledig te zijn en ook niet uitsluitend te geven voor wat betreft de waarde van een aanvraag voor een vluchtelingenstatus of asiel. De gepresenteerde informatie is niet per se een weerspiegeling van de mening van BLT.

Indien bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet in dit rapport worden genoemd, betekent dit niet dat de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden of dat de persoon of organisatie niet bestaat, alleen dat deze niet zijn teruggevonden in openbare bronnen. In deze gevallen wordt aangeraden contact op te nemen met BLT.

Ook bij twijfel over bronnen, brongebruik of inhoud, of indien u nadere achtergrondinformatie wenst, kunt u altijd contact opnemen met BLT. Zie het Intranet voor actuele informatie over de landenspecialisten. Via de interne mail is BLT ook centraal bereikbaar op naam van '#INDintern mailadres Land'.

Spelling

In deze factsheet wordt gebruikt gemaakt van de meest gangbare Angelsaksische transcriptie voor het Arabisch zoals die o.a. wordt voorgeschreven door het International Journal of Middle East Studies (IJMES, zie: (<http://carnegieendowment.org/sada/PDF/Sada%20Transliteration%20Chart%202011.pdf>)) Bij twijfel over gebruik van namen en spelling kan altijd contact worden opgenomen met Bureau Land & Taal.

1 De positie van homoseksuelen

1.1 Wettelijk kader

Tunesië kent als één van de weinige Arabische en islamitische landen een zeer expliciete strafbaarstelling van homoseksualiteit in wetgeving.

Homoseksuele handelingen worden expliciet genoemd in artikel 230 van het wetboek van strafrecht.¹ In de wettekst wordt gesproken over sodomie. De Arabisch tekst van de wettekst hanteert het woord *liwāt*. Sodomie (sodomiet) of *liwāt* hebben een religieuze connotatie²: *lūt* is de Arabische benaming voor Lot (Bijbel, Koran) en binnen de joods, christelijke en Islamitische context wordt Lot in verband gebracht met homoseksualiteit.

In brede zin ziet de term toe op seksuele handelingen die niet reproductief kunnen zijn waaronder orale en anale seks. Het woord wordt vaak gebruikt als scheldwoord voor mensen met een homoseksuele geaardheid, maar feitelijk gaat het hier in enge zin om seksuele handelingen die ook door heteroseksuelen kunnen worden uitgevoerd.³

Een studie van een Libanese homobelangengroep naar anti-homowetgeving in Arabische en Islamitische landen concludeert dat in Tunesië homoseksualiteit als één van de weinige landen in de Arabische en islamitische wereld expliciet strafbaar wordt gesteld in wetgeving. Daarbij gaat het om zowel mannelijke als vrouwelijke homoseksualiteit.⁴

De interpretatie of invulling van de desbetreffende wettekst leidt mogelijk tot onduidelijkheid of homoseksualiteit in zijn totaliteit daadwerkelijk (als geaardheid of andere handelingen zoals zoenen en flirten) strafbaar is of dat alleen anale seks strafbaar wordt gesteld. Het wetsartikel zou ook van toepassing zijn op heteroseksuele anale seks.⁵

In Tunesië is wetgeving met betrekking tot homoseksualiteit duidelijker dan in bijvoorbeeld Egypte, desalniettemin worden homoseksuelen in Egypte vaker strafrechtelijk vervolgd dan in Tunesië.⁶

Er is geen registratie bekend van homoseksuelen die in Tunesië strafrechtelijk zijn vervolgd op grond van artikel 230 van het wetboek van strafrecht. Daarnaast lijkt er sprake te zijn van een relatieve vrijheid voor homoseksuelen in vergelijking met andere Arabische landen. Dit kan de vraag oproepen of het wetsartikel wellicht kan worden gezien als een dode letter.

---

¹ Zie voor de Franse tekst:

(http://www.e-justice.tn/fileadmin/fichiers_site_francais/codes_juridiques/Code_penal_12_07_2010_fr.pdf) en (<http://www.jurisitetunisie.com/tunisie/codes/cp/cp1200.htm>)

² Zie voor meer achtergrondinformatie: Murray Stephen O en Roscoe Will: *Islamic homosexualities, culture, history, and literature*, 1997; Schmitt, Arno: *Liwat im Fiqh: Männliche Homosexualität*, Journal of Arabic and Islamic Studies Volume IV, 2001–2002 en El-Rouayheb Khaled: *Before homosexuality in the Arab-Islamic world, 1500–1800*, 2005

³ Zie voor meer achtergrondinformatie: Scheb John, Scheb John, II: *Criminal law and procedure*, 8^e editie, Cengage Learning, 19 feb. 2013, pagina 185–186

⁴ Helem: *Homosexual relations in the penal codes: general study regarding the laws in the Arab countries with a report on Lebanon and Tunisia*, 2009 pagina 7 tot en met 14

⁵ idem

⁶ Human Rights Watch: *In a time of torture, the assault on justice in Egypt's crackdown on homosexual conduct*, 2004

Enkele politici hebben enerzijds benadrukt dat de vrijheden van homoseksuelen dienen te worden gewaarborgd maar anderzijds stippen zij weer aan dat er wetten zijn die het land hieromtrent kent, dienen te worden gerespecteerd. Dit zou mogelijker wijze kunnen betekenen dat zij een onderscheid maken tussen geaardheid en seksuele handelingen, het is de seksuele handeling die bij wet verboden is, niet de geaardheid.⁷

De International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA) beschouwt Tunesië thans desalniettemin als een land waar seksuele activiteiten tussen homoseksuelen gecriminaliseerd worden.⁸ Ook andere mensenrechtenorganisaties beschouwen Tunesië tot op heden nog als een land waar homoseksualiteit illegaal is en waar sprake is van anti-homo wetten.⁹

1.2 Nadere toepassing artikel 230 van het Tunesische wetboek van strafrecht

Er is weinig bekend over de strafvervolging en het gebruik van het wetsartikel.

Er zijn geen officiële lijsten of registraties van het aantal homoseksuelen dat daadwerkelijk strafrechtelijk is vervolgd. Mensenrechtenorganisaties melden dat er sprake is van discriminatie en vernederingen van homoseksuelen maar rapporteren geen gevallen waarbij homoseksuelen de facto strafrechtelijk zijn vervolgd.¹⁰ Recente rapporten inzake de mensenrechten in Tunesië geven geen concrete meldingen van feitelijke strafvervolging van homoseksuelen.¹¹ Sommige bronnen melden dat er geen vervolging plaatsvindt op grond van het wetsartikel.¹²

Andere, veelal individuele, mensenrechtenbehartigers spreken echter over anale onderzoeken in verband met strafvervolging van homoseksualiteit of homoseksuele handelingen maar zij verwijzen niet naar concrete zaken. Daarnaast stellen zij dat homoseksuelen in werkelijkheid zijn gearresteerd, vervolgd en veroordeeld vanwege homoseksualiteit en homoseksuele handelingen.¹³ Bovendien zouden er homoseksuelen zijn vermoord vanwege hun geaardheid.¹⁴

In mei 2015 heeft het Tunesische ministerie van binnenlandse zaken de anti-homofobie belangengroep *shams* officieel erkend en toestemming gegeven om te demonstreren. De groep wil zich verder

⁷ Le Monde: *Par Chat modéré par Domitille Hazard et Isabelle Mandraud, Hamadi Jebali : 'L'essentiel est de respecter les libertés'*, 20 oktober 2011

⁸ Zie voor een overzicht: 76crimes: (<http://76crimes.com/76-countries-where-homosexuality-is-illegal/>) en International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association ILGA: (http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_SSHR_2014_Eng.pdf)

⁹ BBC: *Where is it illegal to be gay?*, februari 2014; Kaos GL, *Khouloud Mahdhaoui: In Tunisia, homophobia is law*, 1 juli 2013; Immigration and Refugee Board of Canada: *Tunisia: The status of homosexual men and women, including their treatment; the laws dealing with homosexuality, protection offered by the State and the availability of support services*, 23 November 2009; Staff of the Global Legal Research Directorate Law Library of Congress: *Laws on homosexuality in African nations*, februari 2014; Amnesty International UK: *LGBTI rights, mapping anti-gay laws in Africa*, gepubliceerd 13 januari 2013 en International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA), *Lesbian and gay rights in the world*, 2014

¹⁰ U.S. Department of State: *2010 human rights report: Tunisia*, 8 april 2011

¹¹ Human Rights Watch: *World report 2013: Tunisia*, 2014; Human Rights Watch: *World report 2014: Tunisia*, 2015 en Human Rights Watch, *world report 2015: Tunisia*, 2015

¹² Actup: *Tunisia - A "don't ask, don't tell" situation for LGBT community*, 25 januari 2012

¹³ Wordt vervolgd: 'Vergelijk ons niet met andere Arabische landen' 15 februari 2015; Cnossen Boudewijn (weblog), Ministerie van Buitenlandse zaken: *De stille strijd van de Tunesische LHBT gemeenschap voor gelijke rechten*, 6 juni 2014 en International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA): *State sponsored homophobia*, mei 2015, pagina 28 en 65

¹⁴ Cnossen Boudewijn (weblog), Ministerie van Buitenlandse zaken: *De stille strijd van de Tunesische LHBT gemeenschap voor gelijke rechten*, 6 juni 2014

inzetten tegen het criminaliseren en discrimineren van homoseksuelen. De belangengroep bestond al eerder maar is nu gelegaliseerd.¹⁵

1.3. Strafrechtelijke vervolging van homoseksuelen in de media

In de media zijn een aantal specifieke zaken besproken waarin wordt gesteld dat er sprake was van strafrechtelijke vervolging in verband met (vermeende) homoseksualiteit. Deze zaken zien veelal toe op toeristen die Tunesië bezoeken en Tunesische politici. Hieronder volgen enkele berichten.

In 2012 zou een Belgische toerist in Tunesië zijn gearresteerd vanwege vermeende homoseksuele handelingen, uiteindelijk zou de man veroordeeld zijn tot drie jaar gevangenisstraf. Hij zou volgens de eigen verklaringen niet zijn bijgestaan door een advocaat. Later in beroep – waarbij hij wel zou zijn bijgestaan door advocaten – werd de straf verminderd naar zes maanden.¹⁶

Begin 2012 ontstond er een politiek schandaal dat de Annahdah (*Arabisch: an-nahdah betekent wederopstanding of wedergeboorte*) partij betrof. Er zou een seks tape opgedoken zijn waarin Ali Larayedh de toenmalige minister van binnenlandse zaken en de premier van Tunesië tussen maart 2013 en januari 2014, werd verondersteld te zien te zijn. Te aanschouwen zou zijn dat hij seksuele omgang had met een man en de desbetreffende tape zou zijn gemaakt toen Larayedh in 1991 in een gevangenis verbleef. Het komt naar verluidt vaker voor in Tunesië dat politici door hun politieke rivalen onder het mom van vermeende homoseksualiteit in ‘een kwaad daglicht’ worden gesteld.¹⁷

Eind maart 2013 werd Mounir Baatour de leider van een oppositiepartij gearresteerd vanwege vermeende homoseksuele handelingen. Baatour heeft de aanklacht ontkend.¹⁸ Hij zou een anaal onderzoek hebben moeten ondergaan.¹⁹ Uiteindelijk werd Baatour, na 3 maanden te hebben vastgezeten, eind juni 2013 door de rechtbank schuldig bevonden en veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf. Er zou sprake zijn van prostitutie.²⁰ Volgens sommigen zouden politieke motieven de drijfveer zijn geweest van de arrestatie van de oppositieleider.²¹

Op 4 februari 2015 is een Zweedse man veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf in verband met homoseksuele handelingen. De arrestatie en de veroordeling van de man is door het Zweedse ministerie van Buitenlandse zaken bevestigd.²² Een Zweedse nieuwsbron meldt bovendien dat de man na het betalen van een borgsom is vrijgelaten.²³

Daarnaast is er in media gerapporteerd over geweld dat zich specifiek tegen homoseksuelen lijkt te richten. In enkele krant werd er begin augustus 2012 gemeld dat een Italiaanse man in Tunesië om het leven zou zijn gebrachte naar vermoeden vanwege zijn homoseksuele geaardheid. Het is niet duidelijk of dit daadwerkelijk het motief is geweest en of de man daadwerkelijk homoseksueel was.²⁴

---

¹⁵ TunisiaLive: *Is it finally okay to be gay in Tunisia*, 24 mei 2015 en The Arab Weekly: *Controversy in Tunisia over new gay association*, 12 juni 2015

¹⁶ Flanders News: *It was full of cockroaches*, 7 januari 2014; Nieuwsblad BE: *Consul onderzoekt zaak Vlaamse cipier in Tunesische cel*, 9 oktober 2013 en HLN.BE: *Belgische cipier drie maanden in Tunesische cel wegens homofilie*, 7 januari 2014

¹⁷ Pink News: *Tunisian Interior Minister in a gay sex video scandal*, 22 januari 2012 en Gay Star News: *Tunisia Interior Minister in gay sex video scandal*, 22 januari 2012

¹⁸ Le Figaro: *Tunisie incarcere pour sodomie*, 3 april 2013

¹⁹ Gay Star News: *Tunisia: liberal leader forced into gay anal probe test*, 23 april 2013

²⁰ Gay Star News: *Tunisia political leader found guilty of having gay sex*, 28 juni 2013

²¹ Gay Star News: *Tunisia liberal party leader faces claims of gay hotel sex*, 3 april 2013

²² Pink News: *Tunisia: Swedish man jailed for homosexual acts*, 8 februari 2015

²³ Aftonbladet: *Svensk dömd för homosexualitet släppt*, 20 februari 2015

²⁴ Gay Star News: *Brutal murder of gay Italian in Tunisia*, 7 augustus 2012

Twee vrouwelijke (lesbische) activisten zouden in februari 2015 zijn lastiggevallen en agressief zijn benaderd waarbij één vrouw zou zijn verkracht.²⁵

1.4 Homohuwelijk

In Tunesië is het niet mogelijk voor twee mensen van hetzelfde geslacht om te trouwen. Een buitenlands homohuwelijk noch een geregistreerd partnerschap wordt in Tunesië erkend.²⁶

1.5 Transseksualiteit

Om in Tunesië officieel te kunnen veranderen van geslacht en een geslachtstveranderende operatie te kunnen ondergaan, dient toestemming door de autoriteiten te worden verleend. Alleen in uitzonderlijke gevallen lijkt deze toestemming te worden verleend, bijvoorbeeld bij interseksualiteit vanaf de geboorte, dat wil zeggen wanneer sprake tweeslachtigheid.

Er is één melding da er in 1993 een verzoek van een Tunesische man om zich te laten veranderen in een vrouw zou zijn afgewezen.²⁷

In 2013 zou de Tunesische vrouwelijke voetballer Fatimah Meleh een geslachtsoperatie hebben ondergaan, in juni 2013 zou zij een nieuwe identiteitskaart hebben verkregen waarin het geslacht van vrouw naar man is veranderd en haar naam zou zijn aangepast naar Mohammad Ali. Op de Tunesische televisie heeft Mohammad Ali zijn geslachtsverandering bekend gemaakt, waarbij hij ook enkele details over het gehele proces heeft prijsgegeven. In 2008 zou hij onder andere zijn begonnen met medische testen die moesten aantonen dat hij meer mannelijke dan vrouwelijke hormonen heeft en zijn geslachtsorganen meer gelijkenis tonen met die van een man dan die met van een vrouw. Daarnaast zou hij een rechtszaak hebben moeten aanspannen om toestemming te krijgen voor de geslachtswijziging in zijn identiteitspapieren.²⁸

plaatje copyright

ivm copyright

9

---

²⁵ Erasing 76 Crimes: *Assaults in Tunisia: 'daily violence remains unpunished*, 17 maart 2015 en Huffpost Maghreb: *Récit de Sarah, jeune Tunisienne violée par un inconnu*, 8 maart 2015

²⁶ Zie: Kennis Bank Burgerzaken (<http://www.kennisbankburgerzaken.nl/doc/268010/tunesie/8-huwelijk>) en Global Legal Research Directorate Law Library of Congress: *Laws on homosexuality in African nations*, februari 2014

²⁷ Tunisia LGBTI resources: *Tunisia LGBTI resources*, 2015, middels de link: (<http://www.refugeelegalaidinformation.org/tunisia-lgbti-resources>) geraadpleegd op 5 juni 2015

²⁸ On Islam: *Tunisian female footballer changes sex*, 19 november 2013

²⁹ ivm copyright

Begin januari 2015 ontstond er ophef in Tunesië toen in een populaire show op televisie ene Leila verscheen die zichzelf Jalel noemde. Jalel gaf aan geboren te zijn als vrouw en als een vrouw te worden gezien door zijn omgeving maar zich man te voelen. Het uiterlijk van Jalel is zoals dat van een man en Jalel heeft ook aangegeven hormonen te slikken, dit ondanks dat er geen toestemming is gegeven voor een geslachtsverandering. Deze toestemming zou maar zeer zelden in Tunesië worden afgegeven aldus Jalel.³⁰

1.6 Ministerie van Mensenrechten en Transitionele Justitie

Ten tijde van de opstanden tegen het Tunesische regime van Ben Ali in 2011 – wat later de Jasmijnrevolutie en het begin van de Arabische lente werd genoemd – zouden LHBT-activisten en homoseksuelen zich bij de demonstraties en opstand hebben gevoegd.³¹ Er was hoop dat de zogenoemde Arabische lente een verbetering van de mensenrechten teweeg zou brengen en dat dit ook voor de LHBT-gemeenschap zou gelden. Deze hoop lijkt vooralsnog tevergeefs te zijn geweest.³²

Het Ministerie van Mensenrechten en Transitionele Justitie³³ is in 2011 in het leven geroepen om mensenrechten te waarborgen en mensenrechtenschendingen te monitoren. De minister van Mensenrechten en Transitionele Justitie Samir Dilou heeft zich in een televisie-interview in negatieve bewoordingen uitgelaten over de LHBT-gemeenschap in Tunesië. Hij keerde zich tegen een eerste homomagazine in Tunesië en heeft verklaard dat vrijheid van meningsuiting een grens heeft en homoseksualiteit dient te worden gezien als een perversie of afwijking die medisch dient te worden benaderd en behandeld.³⁴

De opmerkingen van Dilou zijn later – vermoedelijk door veel kritiek van (inter-)nationale mensenrechtenorganisaties – nader toegelicht door de persvoorlichter van de minister en het desbetreffende ministerie van Mensenrechten en Transitionele Justitie. Dit door de verklaring af te leggen dat de minister van mensenrechten op de hoogte is van zijn verantwoordelijkheid ‘om de rechten van de LHBT-minderheidsgemeenschap te beschermen gelijk zoals die van andere minderheidsgroepen die de Tunesische samenleving kent’.³⁵

Eerder in 2012 heeft minister Dilou zich ook negatief uitgelaten over de LHBT-gemeenschap in het algemeen. Op de aanbeveling van het United Nations Human Rights Committee om in Tunesië homoseksuele handelingen te decriminaliseren, antwoordde hij dat (het bestaan van) een (homo-)seksuele oriëntatie een ‘westers concept’ is dat niet opgaat voor Arabisch-islamitische landen.³⁶

Tunesië kent geen specifieke wetten ter voorkoming van discriminatie van homoseksuelen, evenmin ondersteunt het land internationale wetgeving om de positie van homoseksuelen te verbeteren en homoseksualiteit te decriminaliseren.³⁷

³⁰ Al Arabiya News: *Tunisian transsexual sparks debate after appearing on popular TV show*, 11 januari 2015

³¹ Indy week: *After the Arab spring, the future is uncertain for muslim gay youth*, 19 september 2012

³² Deutsche Welle: *No gay rights revolution in Tunisia*, 7 november 2012; Human Rights First: *Report: the state of human rights for LGBT people in Africa*, juli 2014 en Freedom House: *Freedom in the World 2015: Tunisia*, 2015

³³ Zie website van het ministerie:

(http://www.tunisie.gov.tn/index.php?option=com_ministeres&Itemid=382&task=view&id=29&lang=arabic)

³⁴ Amnesty International: *Tunisian official's rhetoric undermines human rights*, 24 februari 2012

³⁵ Human Rights Watch: *World report 2013: Tunisia*, 2014 Gay Star News: *Tunisia rights minister stands by homophobia*, 3 maart 2012

³⁶ Pink News: *Tunisia rejects UNHRC recommendation to decriminalise gay sex*, 6 juni 2012

³⁷ BBC: *Where is it illegal to be gay?*, februari 2014; Kaos GL, *Khouloud Mahdhaoui: In Tunisia, homophobia is law*, 1 juli 2013; Immigration and Refugee Board of Canada: *Tunisia: The status of homosexual men and women, including their treatment; the laws dealing with homosexuality, protection offered by the State and the availability of support services*, 23 November 2009; Staff of the Global Legal Research Directorate Law Library of Congress: *Laws on homosexuality in African nations*, februari 2014; Amnesty International UK: *LGBTI rights, mapping anti-gay laws in*

1.7 *Ḥarakat an nahḍah*

De *Ḥarakat an-nahḍah* of ook wel genoemde *ennahda* (renaissance beweging) is opgericht in 1981 en baseert zich op het islamitische-fundamentalistische ideologische gedachtegoed van Hassan al Banna, de oprichter van de moslimbroeders.³⁸

De beweging of partij was lange tijd verboden en opereerde ondergronds in het relatief seculier ingestelde Tunesië. Het tij keerde echter bij de eerste verkiezingen na de Tunesische revolutie van 2011. De *Ennahda* partij won 37,04% van de stemmen en is hiermee na de verkiezingen de grootste partij geworden die deel ging uitmaken van de regering. Thans in 2015 is de partij de op twee na grootste partij.

Voor velen was de vraag wat de invloed van de partij zou gaan betekenen voor de rechten en vrijheden van de LHBT-gemeenschap in Tunesië. Na het winnen van de verkiezingen heeft Riad Chaibi, de woordvoerder van de partij, te kennen gegeven dat de nieuwe Tunesische regering de individuele vrijheden van homoseksuelen zal respecteren.³⁹ De partij heeft in 2011 aangegeven dat homoseksualiteit niet zal worden bestraft als zij aan de macht komt.⁴⁰

In 2012 heeft een voormalig Tunesische diplomaat onder het regime van Ben Ali een open brief geschreven aan Rashid Ghannouchi, de oprichter van de *ennahda*, waarin hij om opheldering vroeg over de positie van de partij inzake de burgerrechten van de LHBT-gemeenschap in Tunesië.⁴¹

In een open chatgesprek voor een Franse krant zijn vragen gesteld aan de toenmalige (*ennahda*) premier van Tunesië, Hamadi Jebali, over homoseksualiteit en de positie van homoseksuelen. Op de vragen met betrekking tot wetgeving heeft hij aangegeven dat er in Tunesië geen specifieke sancties zijn tegen homoseksuelen en dat homoseksuelen in beginsel lid kunnen worden (of blijven) van de beweging en partij maar dat men de Tunesische wetten en het strafrecht wel dient te respecteren. Hij gaf aan dat het 'probleem' (van homoseksualiteit) in de Tunesische wet wordt benoemd en dat het niet de prioriteit is van de *ennahda* om te zoeken naar 'sancties' tegen het 'probleem'.⁴²

plaatje copyright

ivm copyright

3

Africa, gepubliceerd 13 januari 2013 en International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA), *Lesbian and gay rights in the world*, 2014

³⁸ Zie voor meer achtergrondinformatie: BBC: *Profile: Tunisia's Ennahda party*, 25 oktober 2011; Center for American Progress: *Tunisia's struggle for political pluralism After Ennahda*, april 2014 en de website van de partij (<http://www.ennahdha.tn/>)

³⁹ ABC.es: *Dirigente islamista dice no castigarán alcohol, ateísmo ni homosexualidad*, 23 oktober 2011

⁴⁰ Yagg: *Tunisie: le parti Ennahda ne pénaliserait pas l'homosexualité s'il dirige le gouvernement*, 27 oktober 2011

⁴¹ Al Jazeera (Nazanine Moshiri): *Interview with Rachid Ghannouchi*, 7 februari 2011; Nawaat.org: *Lettre a Rached Ghannouch*, 2011 raad te plegen middels de link (<http://nawaat.org/portail/2012/02/29/lettre-a-rached-ghannouch/>) Pink News: *Former diplomat contests Tunisian leader on gay rights*, 1 maart 2012

⁴² Le Monde: *Par Chat modéré par Domitille Hazard et Isabelle Mandraud, Hamadi Jebali: 'L'essentiel est de respecter les libertés'*, 20 oktober 2011

⁴³ ivm copyright

1.8 Belangengroepen, websites en activisme.

In maart 2011 is er een e-magazine Gayday gelanceerd ten behoeve van de LHBT in de Maghrebijnse landen waaronder Tunesië valt.⁴⁴ Het gaat hier om een interactieve site die wordt geüpdatet en tevens als een forum dient.

In 2014 is er middels een facebook pagina een initiatief gestart om homoseksualiteit uit het wetboek van strafrecht te krijgen.⁴⁵ Dit is tot op heden niet gelukt.⁴⁶ De pagina heeft als titel *shams*, hetgeen 'zon' betekent in het Arabisch.⁴⁷ *Shams* is tevens een homobelangen groep in Tunesië. ⁴⁸ Op 26 maart 2015 zouden zij een openlijke kleinschalige manifestatie hebben georganiseerd die doorgang heeft gevonden. ⁴⁹ In mei 2015 heeft het Tunesische ministerie van binnenlandse zaken *shams* officieel erkend en gelegaliseerd. ⁵⁰

Daarnaast is er een belangengroep genaamd *chouf*. *Chouf* betekent in het Tunesisch dialect 'kijk!' (gebiedende wijs). *Chouf* beschouwt zichzelf als een feministische, lesbische en transseksuele vrouwenorganisatie die vecht tegen alle vormen van discriminatie die vrouwen en vrouwenrechten aangaan.⁵¹ Twee vrouwelijke activisten zijn in februari 2015 zijn lastiggevallen en agressief zijn benaderd waarbij één vrouw zou zijn verkracht. De vrouwen hebben aangifte gedaan maar voelen zich niet gesteund door de autoriteiten. ⁵²

plaatje copyright

ivm copyright 3

⁴⁴ Zie voor de website: (<http://gaydaymagazine.com/about/>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁴⁵ Zie voor de facebooksite: (<https://www.facebook.com/lgbtrightstunisia>) en verder: Huffpost Maghreb: *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 9 december 2012 en Gay Tunesie : *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 10 december 2012

⁴⁶ Human Rights First, *Report: The State of Human Rights for LGBT People in Africa*, juli 2014

⁴⁷ Ansa med: *Tunisia, discrete battle for LGBT rights*, 2012

⁴⁸ Voor meer over *shams*: Huffpost Maghreb: *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 9 december 2012 en Gay Tunesie : *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 10 december 2012

⁴⁹ Zie voor foto's van deze manifestatie: (<http://directinfo.webmanagercenter.com/2015/03/31/la-premiere-manifestation-des-homosexuels-en-tunisie-images/>) of middels twitter:

(https://mobile.twitter.com/lgbt_tunisia/status/585673149729103872) geraadpleegd op 25 juni 2015

⁵⁰ Tunisialive: *Is it finally okay to be gay in Tunisia*, 24 mei 2015 en The Arab Weekly: *Controversy in Tunisia over new gay association*, 12 juni 2015

⁵¹ Zie voor de organisatie: (<http://chouf-minorities.org/about-us/>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁵² Erasing 76 Crimes, Colin Stewart, *Assaults in Tunisia: 'daily violence remains unpunished*, 17 maart 2015 en Huffpost Maghreb.: *Récit de Sarah, jeune Tunisienne violée par un inconnu*, 8 maart 2015

⁵³ ivm copyright

plaatje copyright

ivm copyright

4

Er is een speciale facebookpagina voor homoseksuelen in Tunesië.⁵⁵ Daarnaast zijn er andere sites, die zich richten op homoseksuelen voornamelijk in de Noord-Afrikaanse, francophone landen.⁵⁶

1.8 Het maatschappelijke kader: Attitudes ten opzichte van homoseksualiteit

De Arabische wereld dan wel islamitische wereld waar Tunesië toebehoort, werd in het verleden – wellicht in tegenstelling tot vandaag de dag – gezien als meer tolerant ten opzichte van homoseksualiteit en homoseksueel gedrag.⁵⁷ Met betrekking tot de Arabische wereld kan een vergelijking gemaakt worden met de wijze waarop de oude Grieken homoseksueel gedrag praktiseerden. Het ging hierbij om een systeem waarin jongemannen seksueel omgang met oudere mannen hadden, een vorm van pederaastie. Het ging hier om zogenoemd een *seksuele opvoeding of rijping* van de jongeman, die op zijn beurt een man zou worden en hetzelfde zou gaan doen bij de nieuwe generatie jongemannen.⁵⁸

Uit de literatuur kan worden opgemaakt dat in de Arabische en islamitische wereld (waartoe Tunesië behoort) een soortgelijk systeem heeft bestaan.⁵⁹ Daarnaast wordt veelal gesteld dat een strikte scheiding van de twee geslachten, seksuele omgang tussen gelijkgeslachten doet stimuleren.⁶⁰ Bekend uit het verleden zijn ook de harems en het fenomeen of verschijnsel van eunuchen.

In de meeste westerse landen (waaronder Nederland) wordt homoseksualiteit gezien als meer dan seksuele handelingen tussen mensen van hetzelfde geslacht. Door velen wordt homoseksualiteit gezien als iets wat aangeboren is en bij iemands identiteit kan horen. Men spreekt verder ook over een sociale groep van mensen of een minderheidsgroep. homoseksuelen hebben zich verenigd in groepsverband, bijvoorbeeld in Nederland middels het COC. Daarnaast zijn er evenementen die gericht zijn op homoseksuelen. Daarbij wordt in Nederland en in andere landen ook gesproken over een (aangeboren) seksuele gerichtheid welke een verscheidenheid en diversiteit kent en breder is dan enkel heteroseksuali-

---

⁵⁴ ivm copyright

⁵⁵ Zie voor de facebookpagina: (<https://m.facebook.com/GAY.Tunisia>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁵⁶ Zie de website van: Gay Tunesie (<http://www.gaytunisie.net/search/label/Tunisie>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁵⁷ Zie voor meer over dit onderwerp bijvoorbeeld: El-Rouayheb Khaled, *Before homosexuality in the Arab-Islamic world, 1500-1800*, 2005 en Murray Stephen. O. and Roscoe Will *Islamic homosexualities*, 1997

⁵⁸ idem

⁵⁹ Massad Joseph A, A. *Re-Orienting desire: the gay international and the Arab world*, 2002 en Murray Stephen O and Roscoe Will: *Islamic homosexualities*, 1997

⁶⁰ idem

teit. In dit kader spreekt men ook van de LHBT-gemeenschap. In Nederland wordt homoseksualiteit steeds meer als normaal en geaccepteerd gezien.⁶¹

Het huidige Tunesië is niet onbekend met homoseksualiteit maar de westerse opvattingen over het onderwerp zijn anders zo niet tegengesteld aan de Tunesische (dan wel Arabische) opvattingen op dit gebied.⁶²

In Tunesië (dan wel in de Arabische wereld) wordt homoseksualiteit meer gezien als een handeling, een seksuele daad die verricht wordt en het is deze daad die beoordeeld wordt. Het idee en de opvatting dat homoseksualiteit aangeboren is en dat er een diversiteit aan (van de norm afwijkende) seksuele voorkeuren zou bestaan, is relatief nieuw. In Tunesië is dit bovendien een opvatting die in de maatschappij niet of nauwelijks wordt gedragen.⁶³

Uit een enquête gehouden in 2011 bleek dat 94% van de Tunesische populatie homoseksualiteit in welke vorm dan ook afwijst.⁶⁴ Uit een onderzoek in 2015 naar het eigen geluksgevoel van homoseksuelen over de gehele wereld staat Tunesië op de 92^e plaats (van de 127).⁶⁵

Op het onderwerp homoseksualiteit rust een taboe. Het openlijk uitdragen van homoseksualiteit zonder consequenties is in Tunesië (vrijwel) niet mogelijk. Hoewel Tunesië als relatief liberaal en seculier wordt gezien, impliceert dit niet dat homoseksualiteit uitgedragen kan worden of door de maatschappij wordt getolereerd. Homoseksualiteit in de openbaarheid zal veelal niet worden geaccepteerd en worden afgewezen.⁶⁶ Dit geldt voor zowel vrouwelijke als mannelijke homoseksualiteit.

---

⁶¹ NORC University of Chicago: *Cross-national Differences in Attitudes towards Homosexuality*, april 2011

⁶² Zie bijvoorbeeld: Massad Joseph A: *Re-Orienting Desire: The Gay International and the Arab World*, 2002

⁶³ Zie voor meer achtergrondinformatie bijvoorbeeld: Massad Joseph A: *Re-Orienting desire: the gay international and the Arab world*, 2002; El-Rouayheb Khaled *Before homosexuality in the Arab-Islamic world, 1500-1800*, 2005 en Murray Stephen O and Roscoe Will: *Islamic homosexualities*, New York University Press 1997; Hamzić Vanja, *The Case of Queer Muslims: Sexual Orientation and Gender Identity in International Human Rights Law and Muslim Legal and Social Ethos*, 2011 en Buijs Laurens, Hekma Gert, and Duyvendak Jan Willem: *As long as they keep away from me': The paradox of antigay violence in a gay-friendly country Sexualities* December 2011

⁶⁴ Zie: Pew Research Center (<http://www.pewglobal.org/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁶⁵ Zie bijvoorbeeld: Global.gayz.com: *Gay life in Tunisia*, 26 december 2012; Helem: *Homosexual relations in the penal codes: general study regarding the laws in the Arab countries with a report on Lebanon and Tunisia*, 2009; Actup: *Tunisia – A “don’t ask, don’t tell” situation for LGBT community*, 25 januari 2012 en Wordt vervolgd:

'Vergelijk ons niet met andere Arabische landen' 15 februari 2015

Zie: (<https://www.planetromeo.com/lgbt/gay-happiness-index/>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁶⁶ Deutsche Welle: *No gay rights revolution in Tunisia*, 7 november 2012; The Advocate, (Michael Lucas): *Op-ed: gays in the new, complicated Tunisia* en New Mathida.com: *How To Find A Gay Bar In Tunisia*, 14 juni 2012

1.10 Tunesië: Arabisch en Francofoon

Tunesië kent een geschiedenis van relatieve gematigdheid en een betrekkelijk evenwicht tussen de westerse en islamitische ideeën en leefstijlen. Volgens sommigen is het om deze redenen voor LHBT-mensen bijvoorbeeld Egypte en Irak alwaar homoseksuelen het zwaarder lijken te hebben.⁶⁷ Het openlijk uitdragen van homoseksualiteit en het openlijk homoseksueel zijn, blijft echter een taboe.⁶⁸ Relatief rustiger in Tunesië dan wanneer je het vergelijkt met andere Arabische landen als

De Tunesische cultuur leunt ondanks dat het Arabisch en islamitisch is ook op de Franse cultuur. Het Frans is weliswaar geen officiële taal, maar wel de taal van cultuur, wetenschap en onderwijs. Het Frans is voor de meeste Tunesiërs een toegankelijke taal. Meer dan 60% van de Tunesische populatie beheerst het Frans. Frans wordt op Tunesische scholen onderwezen, het Tunesische dialect kent vele Franse woorden.⁶⁹

De LHBT-gemeenschap in Tunesië kan door de beheersing van het Frans aansluiting vinden met de Franse wereld, een taalgebied waar meer informatie beschikbaar is over het onderwerp homoseksualiteit, seksuele diversiteit, LHBT-rechten en andere onderwerpen die daarmee samenhangen. Daarbij is er door de culturele en intellectuele band die Tunesië heeft met de voormalige kolonisator, Frankrijk, de mogelijkheid het thema te belichten van daaruit alwaar er meer vrijheden gelden en openheid heerst voor homoseksuelen.

Dit uit zich mede in het aantal Franse films van Frans-Tunesische regisseurs die handelen over homoseksualiteit in Tunesië of over dit thema in het algemeen.

Een voorbeeld van zo'n film is *Le Fil* van de Frans-Tunesische regisseur Mehdi Ben Attia uit 2009 over Malik die na de dood van zijn vader vanuit Frankrijk terug naar Tunesië gaat om bij zijn moeder te wonen, waarna er een liefdesrelatie ontstaat tussen hem en de tuinjongen Bilal. De film handelt ook over vrouwelijke homoseksualiteit en schetst een relatief liberale kant van Tunesië.⁷⁰

---

⁶⁷ Zie bijvoorbeeld: Global.gayz.com: *Gay life in Tunisia*, 26 december 2012; Helem: *Homosexual relations in the penal codes: general study regarding the laws in the Arab countries with a report on Lebanon and Tunisia*, 2009; Actup: *Tunisia – A “don’t ask, don’t tell” situation for LGBT community*, 25 januari 2012 en Wordt vervolgd: ‘*Vergelijk ons niet met andere Arabische landen*’ 15 februari 2015

⁶⁸ Cafe Babel: *Queer in Tunisia: what are you a faggot?*, 2012; Actup: *Tunisia – A “don’t ask, don’t tell” situation for LGBT community*, 25 januari 2012 en Global.gayz.com: *Gay life in Tunisia*, 26 december 2012

⁶⁹ Zie: (<http://www.francophonie.org/IMG/pdf/1e.pdf>) geraadpleegd op 5 juni 2015

⁷⁰ The Backlot, Brent Hartinger: *Review: “The String” Shows that racism and homophobia are all a tangled mess*, 11 oktober 2010

plaatje copyright

ivm copyright 7

Een ander voorbeeld is een film uit 2013 van de Tunesisch-Franse regisseur Abdellatif Kechiche genaamd *La Vie d'Adèle* over een lesbische liefdesrelatie. De film werd onderscheiden met de Gouden Palm op het Filmfestival van Cannes maar zorgde in Tunesië voor controverses vanwege 'te expliciete' seksscènes.⁷²

plaatje copyright

ivm copyright 73

---

⁷¹ ivm copyright

⁷² NRC: *De critici zijn het eens over 'La vie d'Adèle': een meeslepend meesterwerk*, 10 oktober 2013

⁷³ ivm copyright

1.11 Terminologie voor homoseksualiteit en homoseksuelen

In het Arabisch en de Tunesische variant van deze taal zijn er verscheidene woorden die worden gebruikt om homoseksualiteit in brede zin en personen die homoseksueel zijn dan wel homoseksueel gedrag vertonen aan te duiden, te omschrijven of te benoemen. Veelal gaat het hierom wen woordgebruik waarbij sprake is van een negatieve connotatie. Er zijn daarnaast aanduidingen die passen binnen de klassiek Arabische (religieuze) context. Hieronder zullen enkele woorden en benamingen die in het Arabisch taalgebruik en specifiek in Tunesië worden gebruikt kort worden besproken.

Allereerst de neutrale benamingen en bewoordingen.

Een officieel Modern Standaard Arabisch (MSA) woord voor een mannelijke homoseksueel is *mithlī jinsī* en voor een vrouwelijke homoseksueel *mithlīya jinsīya*, een letterlijke vertaling van het Griekse *homoiōs seksus*. Het woordt *mithlī(a)* is de afkorting en is de Arabische equivalent van homo in de spreektaal of bij een minder formeel taalgebruik. Homobelangenorganisaties die in het Arabisch rapporteren gebruiken veelal deze neutrale termen.

Ook een veel gehoord woord is *shadhdh meervoud shadhūdh*). Letterlijk gaat het hier om een persoon die een afwijkende of perverse seksuele voorkeur heeft. Nu homoseksualiteit in het algemeen als zodanig in de Arabische wereld wordt omschreven en gepercipieerd, wordt deze term veelvuldig gebruikt om homoseksuelen te benoemen en homoseksualiteit aan te duiden. Voor vrouwelijke homoseksualiteit is er daarnaast het woord *suHaq*.

De Arabische term *lūṭī (meervoud liwāṭ)* is een pejoratieve benaming voor homoseksueel en is een equivalent van het Nederlandse sodomiet. Daarnaast wordt de Arabische term ook gebruikt in verband met pederastie. In het dagelijks taalgebruik zal dit woord vaak te horen zijn. *lūṭ* is de Arabische benaming voor Lot (Bijbel, Koran) en binnen de joods, christelijke en islamitische context wordt Lot in verband gebracht met homoseksualiteit.

Het Arabisch kent verder nog een verscheidenheid aan woorden en termen die in verband kunnen worden gebracht met homoseksualiteit, het Arabische woord *ma'ibun* wordt in het Tunesisch dialect gebruikt als een scheldwoord voor homoseksuelen.

In Tunesië wordt echter op deze thematiek betreft veelal aansluiting gezocht met de Francofone wereld en zullen bijvoorbeeld de neutrale Franse benamingen als *homosexuel (homosexuelle), homosexualité, lesbienne, transexuelle* of het pejoratieve *pedé* gebruikt worden.

2 Lijst van gebruikte bronnen

Rapportages en berichtgeving van overheden

- Immigration and Refugee Board of Canada: *Tunisia: The status of homosexual men and women, including their treatment; the laws dealing with homosexuality, protection offered by the State and the availability of support services*, 23 November 2009 (<http://www.refworld.org/docid/4b20f04ac.html>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- U.S. Department of State: 2010 *Human rights report: Tunisia*, 8 april 2011 (<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/nea/154474.htm>) geraadpleegd op 5 juni 2015

Belangen- en mensenrechtenorganisaties

- Actup: *Tunisia – A “don’t ask, don’t tell” situation for LGBT community*, 25 januari 2012 (<http://actup.org/news/tunisia-a-dont-ask-dont-tell-situation-for-lgbt-community/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Anna Lindh Foundation: *Tunisia, discrete battle for LGBT rights*, 20 februari 2015 (http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/tunisia/2015/02/20/tunisia-discrete-battle-for-lgbt-rights_57be79da-034f-426f-aa15-bd9861a4384a.html) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Amnesty International UK: *LGBTI rights, Mapping anti-gay laws in Africa*, gepubliceerd 13 januari 2013 (<http://www.amnesty.org.uk/lgbti-lgbt-gay-human-rights-law-africa-uganda-kenya-nigeria-cameroon>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Amnesty International: *Tunisian official's rhetoric undermines human rights*, 24 februari 2012 (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2012/02/tunisian-officials-rhetoric-undermines-human-rights/>) geraadpleegd op 25 juni 2015
- Erasing 76 Crimes: *Assaults in Tunisia: ‘daily violence remains unpunished’*, 17 maart 2015 (<http://76crimes.com/2015/03/17/assaults-in-tunisia-daily-violence-remains-unpunished/>) geraadpleegd 5 juni 2015
- Freedom House: *Freedom in the World 2015: Tunisia*, 2015 (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/tunisia>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Global Legal Research Directorate Law Library of Congress: *Laws on Homosexuality in African Nations*, februari 2014 (<http://www.loc.gov/law/help/criminal-laws-on-homosexuality/homosexuality-laws-in-african-nations.pdf>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Helem: *Homosexual relations in the penal codes: general study regarding the laws in the Arab countries with a report on Lebanon and Tunisia*, oktober 2009, o.a. pagina 7 tot en met 14 (<http://www.helem.net/sites/default/files/2.pdf>) geraadpleegd op 4 mei 2015

- Human Rights First: *Report: The state of human rights for LGBT people in Africa*, juli 2014 (<http://www.humanrightsfirst.org/sites/default/files/HRF-HRC-Africa-Report.pdf>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Human Rights Watch: *In a time of torture, the assault on justice in Egypt's crackdown on homosexual conduct*, 2004 (<http://www.hrw.org/reports/2004/egypt0304/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Human Rights Watch: *World report 2013: Tunisia*, 2014 (<http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/tunisia?page=2>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Human Rights Watch: *World report 2014: Tunisia*, 2015 (<http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/tunisia?page=1>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Human Rights Watch: *World report 2015: Tunisia*, 2015 (<http://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/tunisia?page=1>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA): *Lesbian and gay rights in the world*, 2014 (http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_Map_2014_ENG.pdf) geraadpleegd 5 juni 2015
- International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA): *State sponsored homophobia*, mei 2015 (http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2015.pdf) geraadpleegd 25 juni 2015
- International Lesbian Gay Bisexual Trans and Intersex Association (ILGA): *State sponsored homophobia :world survey of laws: criminalisation, protection and recognition of same-sex love*, mei 2014 (http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_SSHR_2014_Eng.pdf) geraadpleegd op 5 juni 2015
- The Rights in Exile Programme (IRRI), *Tunisia LGBTI Resources*, 2012 (<http://www.refugeelaidinformation.org/tunisia-lgbti-resources>) geraadpleegd op 5 juni 2015

Literatuur en onderzoek

- El-Rouayheb Khaled (The Arab Studies Journal): *Before homosexuality in the Arab-Islamic world, 1500-1800*, 2005 (http://rbedrosian.com/Sex02/ASJ_1993_Note.pdf) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Center for American Progress: *Tunisia's struggle for political pluralism after Ennahda*, april 2014 (<https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/04/Tunisia-report.pdf>) geraadpleegd op 25 juni 2015
- Hamzić Vanja: *The case of queer muslims: sexual orientation and gender identity in international human rights law and muslim legal and social ethos*, 2011
- Massad Joseph A: *Re-Orienting Desire: The Gay International and the Arab World*, 2002

- Murray Stephen O en Roscoe Will: *Islamic homosexualities, culture, history, and literature*, NYUPress 1997
- NORC/University of Chicago: *Cross-national differences in attitudes towards homosexuality*, 2011 (<http://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/Smith-CrossNational-NORC-May-2011.pdf>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Pew Research Center: *The global divide on homosexuality: greater acceptance in more secular and affluent countries (overview)*, 2014 (<http://www.pewglobal.org/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Scheb John en Scheb John II: *Criminal law and procedure*, (8e editie), Cengage Learning, 19 feb. 2013, pagina 185-186
- Schmitt, Arno: *Liwat im fiqh: männliche homosexualität, journal of Arabic and islamic studies Volume IV*, 2001-2002

Nieuwsbronnen en journalistieke stukken

- ABC.es: *Dirigente islamista dice no castigarán alcohol, ateísmo ni homosexualidad*, 23 oktober 2011 (<http://www.abc.es/agencias/noticia.asp?noticia=972056>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- The Advocate (Michael Lucas) *Op-ed: gays in the new, complicated Tunisia*, 4 december 2012 (<http://www.advocate.com/commentary/2012/12/04/gays-new-and-complicated-tunisia>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Aftonbladet: *Svensk dömd för homosexualitet släppt*, 20 februari 2015 (<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20347105.ab>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Al Jazeera (Nazanine Moshiri): *Interview with Rachid Ghannouchi*, 7 februari 2011 (<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/2011233464273624.html>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Ansa med: *Tunisia, discrete battle for LGBT rights*, 2012 (http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/nations/tunisia/2015/02/20/tunisia-discrete-battle-for-lgbt-rights_57be79da-034f-426f-aa15-bd9861a4384a.html) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Al Arabiya News: *Tunisian transsexual sparks debate after appearing on popular TV show*, 11 januari 2015 (<http://english.alarabiya.net/en/perspective/features/2015/01/11/Tunisian-transsexual-sparks-debate-after-appearing-on-popular-TV-show-.html>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- The Arab Weekly: *Controversy in Tunisia over new gay association*, 12 juni 2015 (<http://www.theArabweekly.com/pdf/2015/06/12-06/p20.pdf>) geraadpleegd op 25 juni 2015

- BBC: *Where is it illegal to be gay?*, februari 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-25927595>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- BBC: *Profile: Tunisia's ennahda party*, 25 oktober 2011 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-15442859>) geraadpleegd op 25 juni 2015
- The Backlot (Brent Hartinger): *Review: "The String" shows that racism and homophobia are all a tangled mess*, 11 oktober 2010 (<http://www.thebacklot.com/review-the-string-shows-that-racism-and-homophobia-are-all-a-tangled-mess/10/2010/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Boudewijn Cnossen (weblog), Ministerie van Buitenlandse zaken: *De stille strijd van de Tunesische LHBT gemeenschap voor gelijke rechten*, 6 juni 2014 (<https://www.mensenrechtenwereldwijd.nl/blog/detail/169/de-stille-strijd-van-de-tunesische-lhbt-gemeenschap-voor-gelijke-rechten>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Cafe Babel: *Queer in Tunisia: what are you a faggot?*, 2012 (<http://www.cafebabel.co.uk/society/article/queer-in-tunisia-what-are-you-a-faggot.html>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Deutsche Welle: *No gay rights revolution in Tunisia*, 7 november 2012 (<http://www.dw.de/no-gay-rights-revolution-in-tunisia/a-16364172>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Le Figaro: *Tunisie incarcere pour sodomie*, 3 april 2013 (<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2013/04/03/97001-20130403FILWWW00659-tunisie-incarcere-pour-sodomie.php>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Flanders News: *It was full of cockroaches*, 7 januari 2014 (<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.1826172>) geraadpleegd op 5 mei 2015
- Gay Star News: *Tunisia interior minister in gay sex video scandal*, 22 januari 2012 (<http://www.gaystarnews.com/article/tunisia-interior-minister-gay-sex-video-scandal>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Gay Star News: *Tunisia: liberal leader forced into gay anal probe test*, 23 april 2013 (<http://www.gaystarnews.com/article/tunisia-liberal-leader-forced-gay-anal-probe-test230413>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Gay Star News: *Tunisia political leader found guilty of having gay sex*, 28 juni 2013 (<http://www.gaystarnews.com/article/tunisia-political-leader-found-guilty-having-gay-sex280613>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Gay Star News: *Tunisia liberal party leader faces claims of gay hotel sex*, 3 april 2013 (<http://www.gaystarnews.com/article/tunisia-liberal-party-leader-faces-claims-gay-hotel-sex030413>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Gay Star News: *Brutal murder of gay Italian in Tunisia*, 7 augustus 2012 (<http://www.gaystarnews.com/article/brutal-murder-gay-italian-tunisia070812>) geraadpleegd op 5 juni 2015

- Gay Star News: *Tunisia rights minister stands by homophobia*, 3 maart 2012 (<http://www.gaystarnews.com/article/tunisia-rights-minister-stands-homophobia030312>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Gay Tunesie: *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 10 december 2012 (<http://www.gaytunisie.net/2014/12/une-nouvelle-initiative-vise-la.html>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Global.gayz.com: *Gay life in Tunisia*, 26 december 2012 (<http://www.globalgayz.com/gay-life-in-tunisia/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- HLN.BE: *Belgische cipier drie maanden in Tunesische cel wegens homofilie*, 7 januari 2014 (<http://www.hln.be/hln/nl/922/Nieuws/article/detail/1769274/2014/01/07/Belgische-cipier-drie-maanden-in-Tunesische-cel-wegens-homofilie.dhtml>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Huffpost Maghreb: *Récit de Sarah, jeune Tunisienne violée par un inconnu*, 8 maart 2015 (http://www.huffpostmaghreb.com/2015/03/08/tunisienne-violee_n_6825632.html?utm_hp_ref=mahgreb) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Huffpost Maghreb: *Une nouvelle initiative vise la dépenalisation de l'homosexualité en Tunisie*, 9 december 2012 (http://www.huffpostmaghreb.com/2014/12/09/lgbt-tunisie-association_n_6295496.html) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Indy week: *the Arab spring, the future is uncertain for muslim gay youth*, 19 september 2012 (<http://www.indyweek.com/indyweek/after-the-arab-spring-the-future-is-uncertain-for-muslim-gay-youth/Content?oid=3152028>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Kaos GL: *Khouloud Mahdhaoui: In Tunisia, homophobia is law*, 1 juli 2013 (<http://www.kaosgl.com/page.php?id=14409>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Le Monde: *Par Chat modéré par Domitille Hazard et Isabelle Mandraud, Hamadi Jebali : 'L'essentiel est de respecter les libertés'*, 20 oktober 2011 (http://www.lemonde.fr/tunisie/article/2011/10/20/hamadi-jebali-l-essentiel-est-de-respecter-les-libertes_1589959_1466522.html) geraadpleegd op 5 juni 2015
- New Mathida.com: *How To Find A Gay Bar In Tunisia*, 14 juni 2012 (<https://newmatilda.com/2012/06/14/how-find-gay-bar-tunisia>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Nieuwsblad.be: *Consul onderzoekt zaak Vlaamse cipier in Tunesische cel*, 9 oktober 2013 (http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20131008_00781572) geraadpleegd op 5 juni 2015
- NRC: *De critici zijn het eens over La vie d'Adèle: een meeslepend meesterwerk*, 10 oktober 2013 (<http://www.nrc.nl/breedbeeld/2013/10/10/de-critici-zijn-het-eens-over-prachtfilm-la-vie-dadele-een-meeslepend-meesterwerk/>) geraadpleegd op 5 juni 2015

- On Islam: *Tunisian female footballer changes sex*, 19 november 2013 (<http://www.onislam.net/english/news/africa/466165-tunisian-female-footballer-changes-sex.htm>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Pink News: *Tunisian interior minister in a gay sex video scandal*, 22 januari 2012 (<http://www.pinknews.co.uk/2012/01/22/tunisian-interior-minister-in-a-gay-sex-video-scandal/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Pink News: *Tunisia: Swedish man jailed for homosexual acts*, 8 februari 2015 (<http://www.pinknews.co.uk/2015/02/08/tunisia-swedish-man-jailed-for-homosexual-acts/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Pink News: *Tunisia rejects UNHRC recommendation to decriminalize gay sex*, 6 juni 2012 (<http://www.pinknews.co.uk/2012/06/06/tunisia-rejects-unhrc-recommendation-to-decriminalise-gay-sex/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Pink News: *Former diplomat contests Tunisian leader on gay rights*, 1 maart 2012 (<http://www.pinknews.co.uk/2012/03/01/former-diplomat-contests-tunisian-leader-on-gay-rights/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Samti Farah: *Tunisia – A “don’t ask, don’t tell” situation for LGBT community*, 25 januari 2012 (<http://actup.org/news/tunisia-a-dont-ask-dont-tell-situation-for-lgbt-community/>) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Tunisialive: *Is it finally okay to be gay in Tunisia*, 24 mei 2015 (<http://www.tunisia-live.net/2015/05/24/gay-rights-tunisia>) geraadpleegd op 25 juni 2015
- Wordt vervolgd: *Vergelijk ons niet met andere Arabische landen* 15 februari 2015 (http://www.thessalageman.com/uploads/5/1/3/2/5132268/wordt_vervolgd_februari_2015_tunesi%C3%AB.pdf) geraadpleegd op 5 juni 2015
- Yagg: *Tunisie: le parti Ennahda ne pénaliserait pas l'homosexualité s'il dirige le gouvernement*, 27 oktober 2011 (<http://yagg.com/2011/10/27/tunisie-le-parti-annahda-ne-penaliserait-pas-lhomosexualite-sil-dirige-le-gouvernement/>) geraadpleegd op 5 juni 2015